

CZĘŚĆ II

1. HISTORYCZNE MATERIAŁY IKONOGRAFICZNE ORAZ INNE MATERIAŁY OBRAZUJĄCE DZIEJE BUDYNKU

Ryc. 1.1. Łask - Rynek, widok na pierzeję północno-wschodnią. Pocztówka kolorowana wyd. ok. 1910 r. Na elewacji frontowej budynku narożnego, chociaż przesłoniętej drzewem, można zauważyć wielkość i kształt okna na parterze (źródło: MHL/1223/H).

Ryc. 1.2. Łask - widok na pierzeję północno-wschodnią rynku w latach 20. XX wieku. Po prawej stronie widoczny narożny dom u wylotu ulicy Warszawskiej. Uwagę zwracają czapki wieńczące kominy, charakterystyczne dla lokalnej tradycji zadaszenie balkonu oraz inne niż obecnie rozmieszczenie otworów drzwiowych do lokali usługowych na parterze (źródło: MHL/145/H).

Ryc. 1.3. Pocztówka wyd. ok. 1910 r. Łask - fragment ulicy Warszawskiej, widok w kierunku wschodnim. Po prawej fragment zabudowań narożnej działki przyrynkowej. Widoczna stolarka okienna (źródło: MHL/1238/H).

Ryc. 1.4. Pocztówka z okresu II wojny światowej. Widok rynku w kierunku północno-wschodnim. Widoczna zmiana wielkości i kształtu otworów okiennych na parterze (źródło: <http://www.fotopolska.eu>).

Ryc. 1.5. Pocztówka z okresu II wojny światowej. Widok rynku w kierunku północno-wschodnim. W głębi widoczna kamienica narożna - uwagę zwraca połąć dachu z dwoma kominami przy kalenicy (źródło: <http://www.fotopolska.eu>).

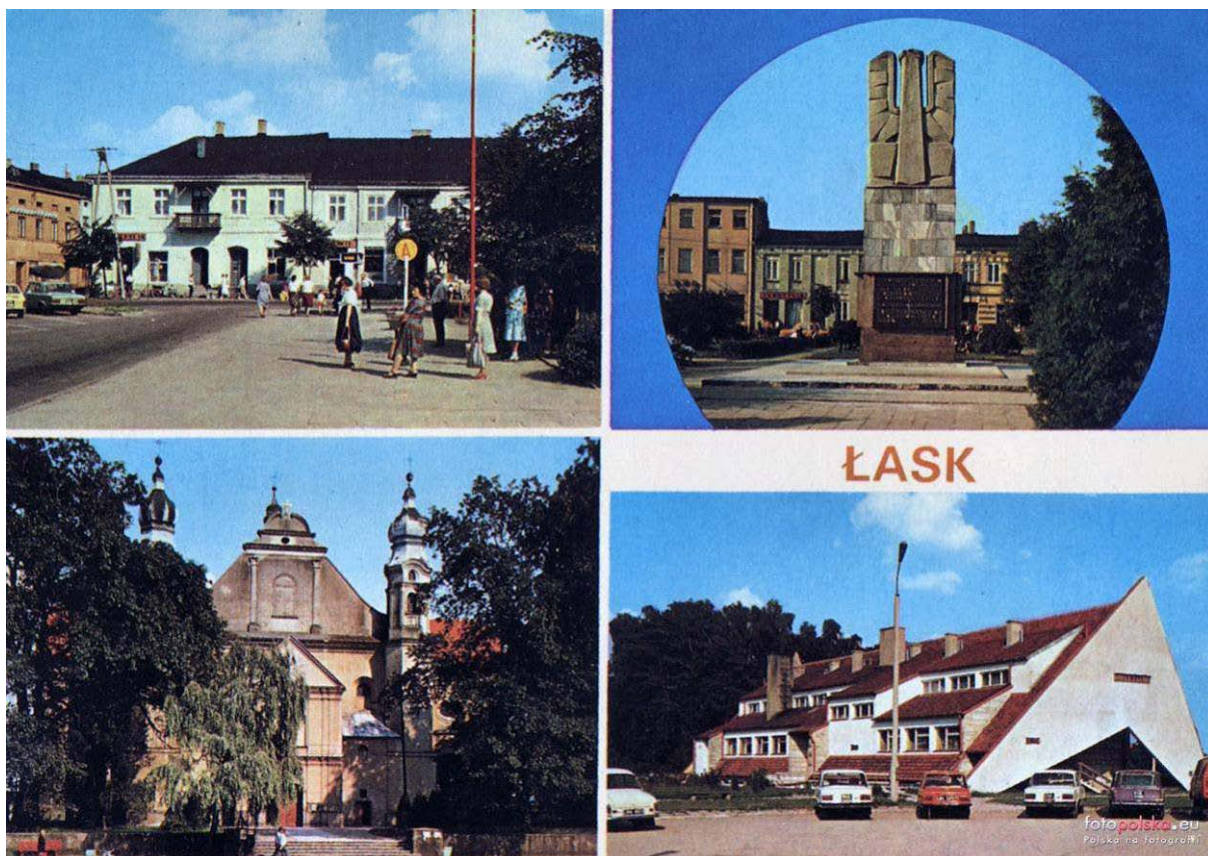

Ryc. 1.6. Fotografia ilustrująca stan budynku w połowie lat 60. XX wieku. Widoczne są zmiana lokalizacji drzwi oraz przekształcenie okien w witryny sklepowe (źródło: WUOZ Sieradz).

Ryc. 1.7. Fragment placu 15 Grudnia w roku 1975, widok w kierunku północno-wschodnim (źródło: MHŁ/1263/H).

Ryc. 1.8. Widokówka z końca lat 70. XX wieku. Na lewym górnym zdjęciu dobrze widoczny ówczesny stan budynku na rogu ulicy Warszawskiej (źródło: <http://www.fotopolska.eu>).

Ryc. 1.9. Fotografia ilustrująca nienajlepszy stan budynku w połowie lat 80. XX wieku - widoczne są, zapewne pierwotne, wyoblone na narożnikach stopnie z silnie wysuniętymi stopnicami (źródło: WUOZ Sieradz).

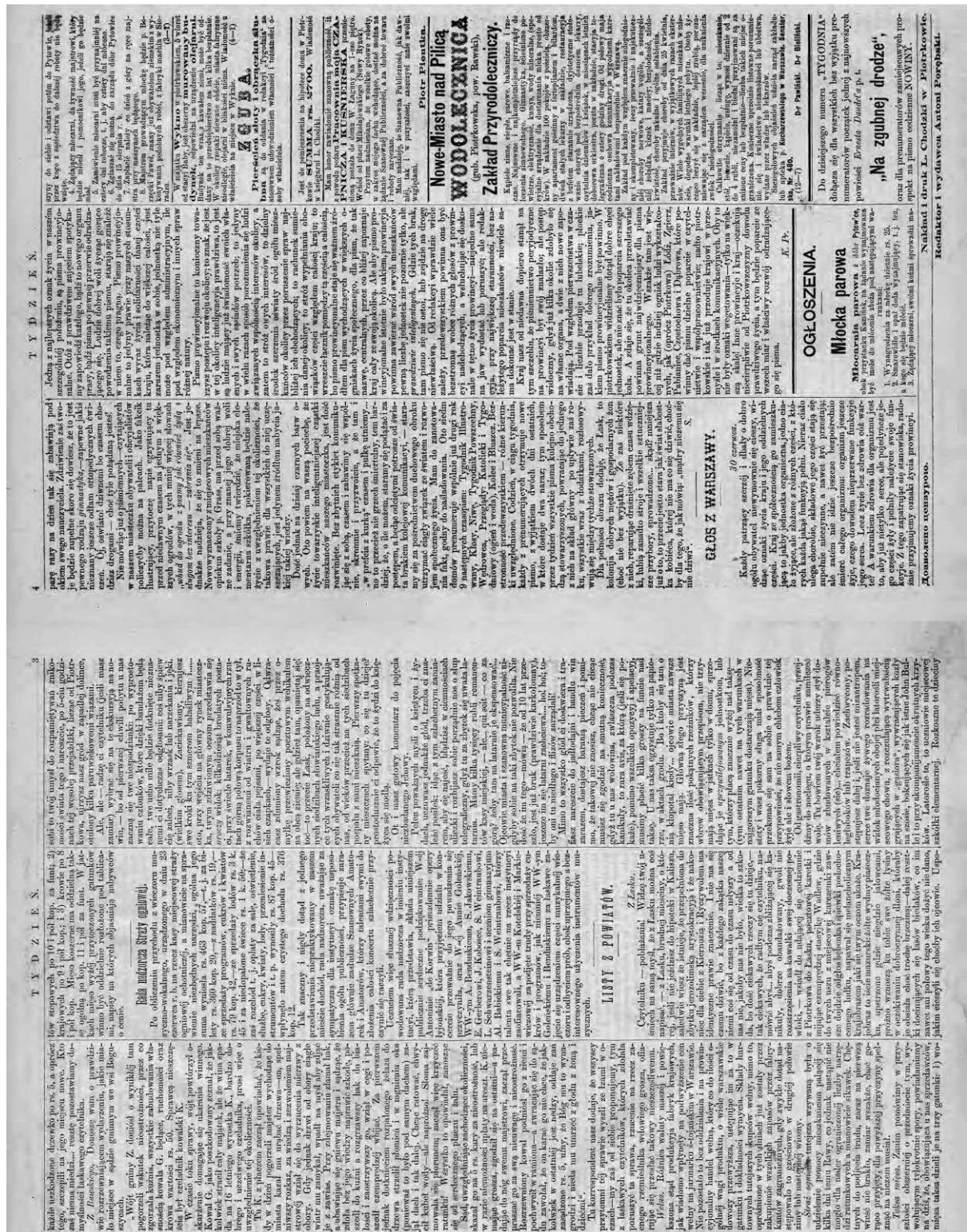
INŻ. FRANCISZEK KARPIŃSKI

ŁÓDŹ, ul. Narutowicza L. 37.

Urodzony w r. 1874 w Stodołach Opatowskich koło Kielc, ukończył w r. 1904 Instytut Inżynierów Cywilnych w Petersburgu ze stopniem inżyniera cywilnego I. stopnia. Po odbyciu praktyki w Petersburgu pełnił w latach 1907–1911 obowiązki inżyniera i architekta powiatu Łaskiego, a następnie aż do wybuchu wojny światowej był inżynierem i architektem w powiecie Łódzkim. W czasie wojny powołany do armii rosyjskiej jako inżynier budowy dróg i mostów, budując m. i. mosty na Dnieprze w Rosaśnie i w Dubrownie i most kolejowy na Dnieprze w Pustynce koło Orszy. Po powrocie do kraju objął ponownie stanowisko inżyniera okręgu Łódzkiego. W r. 1920 powołany został na stanowisko naczelnika budowy składów amunicyjnych pod Sieradzem, w r. 1922 objął wykonanie projektów i kierownictwo budowy centralnych składów amunicji w Regnach pod Spalą, a następnie wykonał także projekty i kierował budową okręgowej składnicy artylerji pod Gałkówką. W r. 1926 otworzył własne biuro architektoniczno-budowlane, wykonując szereg projektów, jak np. rzeźni miejskich w Pabjanicach, w Kaliszu i Aleksandrowie, ratusza w Brzezinach, prowadząc kierownictwo budowy Państwowej Fabryki Wyrobów Tytoniowych w Łodzi, Sądu Okręgowego w Łodzi, domu biurowego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Łodzi, domów dla pracowników Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych w Łodzi itd. W r. 1928 wybrany został Przewodniczącym Koła Architektów i Budowniczych w Łodzi, którą to godność piastuje do chwili obecnej.

Ryc. 1.10. Biogram Franciszka Karpińskiego - inżyniera i architekta powiatu łaskiego w latach 1907-1911, który zatwierdzał dokumentację budowlaną przebudowy na działce narożnej przy Rynku u wylotu ulicy Warszawskiej (źródło: *Album inżynierów i techników w Polsce*, Tom I. Część III. Politechnika Lwowska, Lwów 1932).

Ryc. 11.1. Artykuł o Łasku w czasopiśmie *Tydzień*, w którym między innymi omawiany jest stan zabudowy oraz urządzenia miasta (źródło: *Tydzień*, tom 6, nr 1, 1878).

Ryc. 1.12. Wybrane domy wzniesione w regionie w 1. połowie XIX wieku, stanowiące materiał do analizy porównawczej z budynkiem przy ul. 11 listopada 1 w Łasku. W górnym rzędzie - domy przy ulicy Zamkowej 21 i 23 w Pabianicach. W środkowym rzędzie - domy przy Rynku 1 i 3 w Sieradzu. W dolnym rzędzie - domy przy Rynku 6 oraz ulicy Kolegiackiej 15 w Sieradzu (źródło: zbiory Muzeum Miasta Pabianic oraz Wikimedia Commons).

2. HISTORYCZNE MATERIAŁY KARTOGRAFICZNE

Ryc. 2.1. Plan regulacyjny miasta wykonany przez geometrę uprawnionego Edmunda Źarskiego po 1867 roku (w 1875?) - widoczny jest stan zabudowy działki przy Rynku u wylotu ulicy Warszawskiej (źródło: APL, zbiory kart. nr sygn. 221).

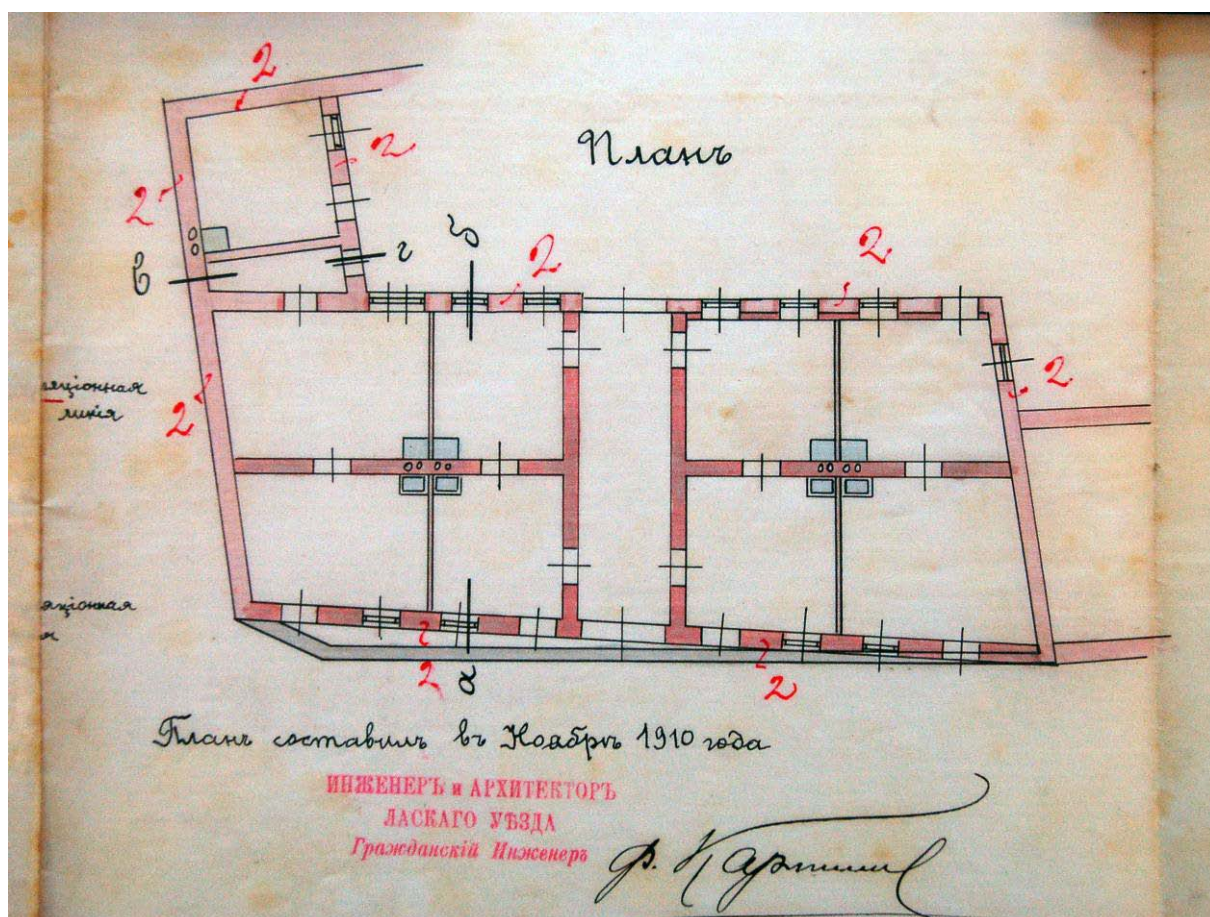

Ryc. 2.2. Powiększony fragment mapy. Widoczna murowana zabudowa narożnej nieruchomości o obrysie zgodnym ze stanem obecnym

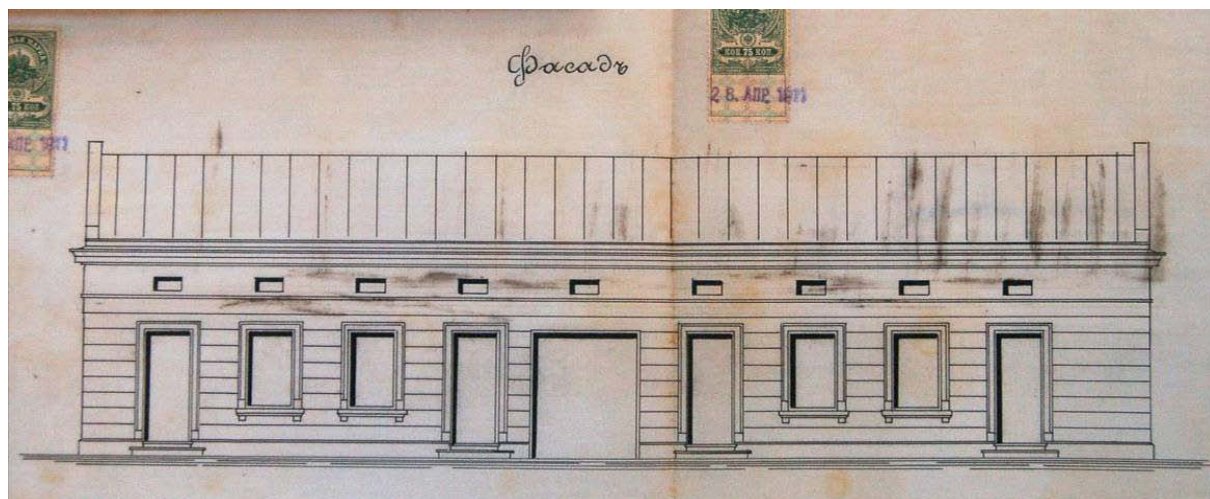

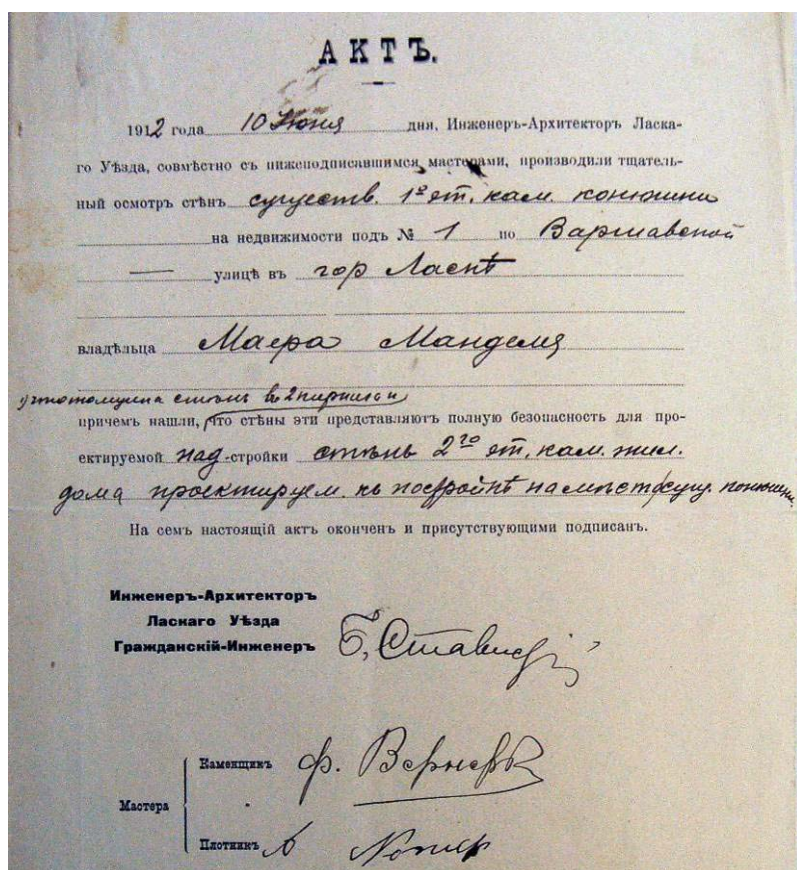

Ryc. 3.3. Rzut parterowej stajni w listopadzie 1910 roku (wraz z projektowanymi zmianami zatwierdzonymi w urzędzie w maju 1911 roku). Po prawej stronie widoczny fragment obrysu oficyny budynku frontowego. U dołu widnieje podpis architekta powiatu łaskiego Franciszka Karpińskiego (źródło: APL, RGP nr sygn. 12396).

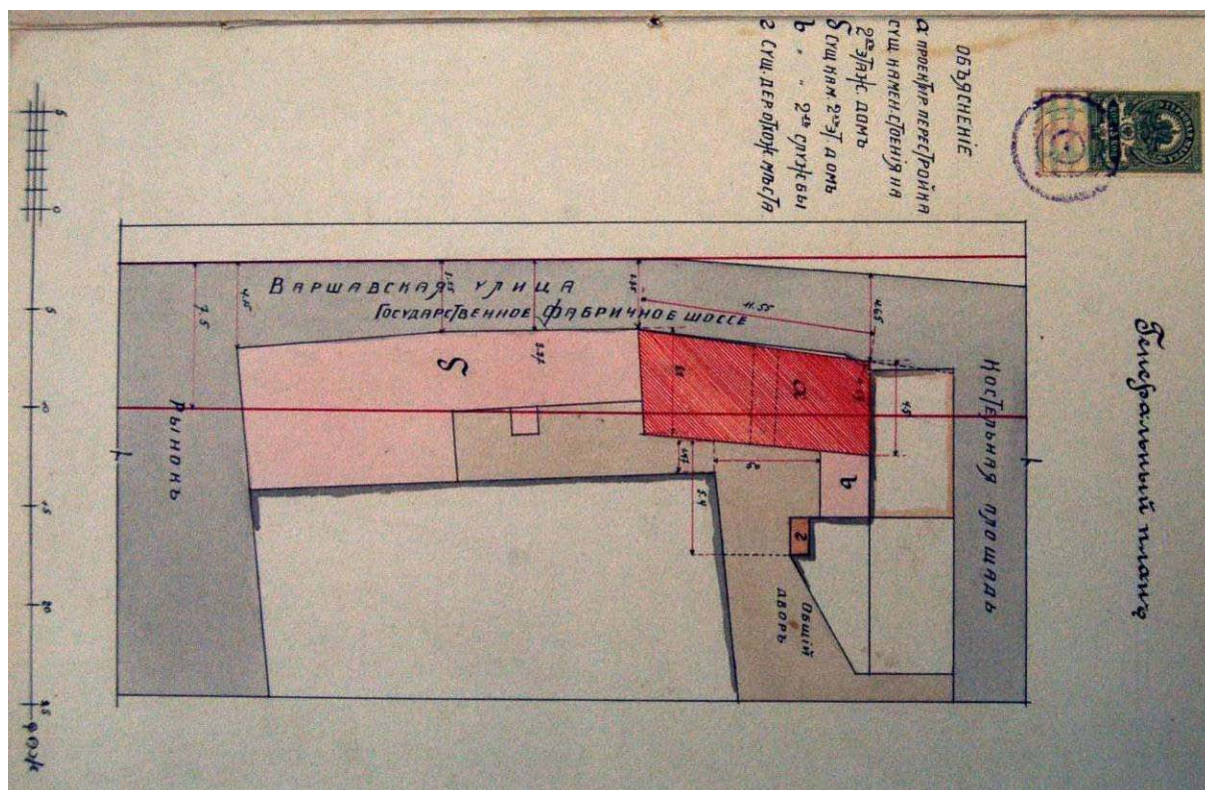

Ryc. 3.4. Projektowana elewacja frontowa od strony ul. Warszawskiej (źródło: APL, RGP nr sygn. 12396).

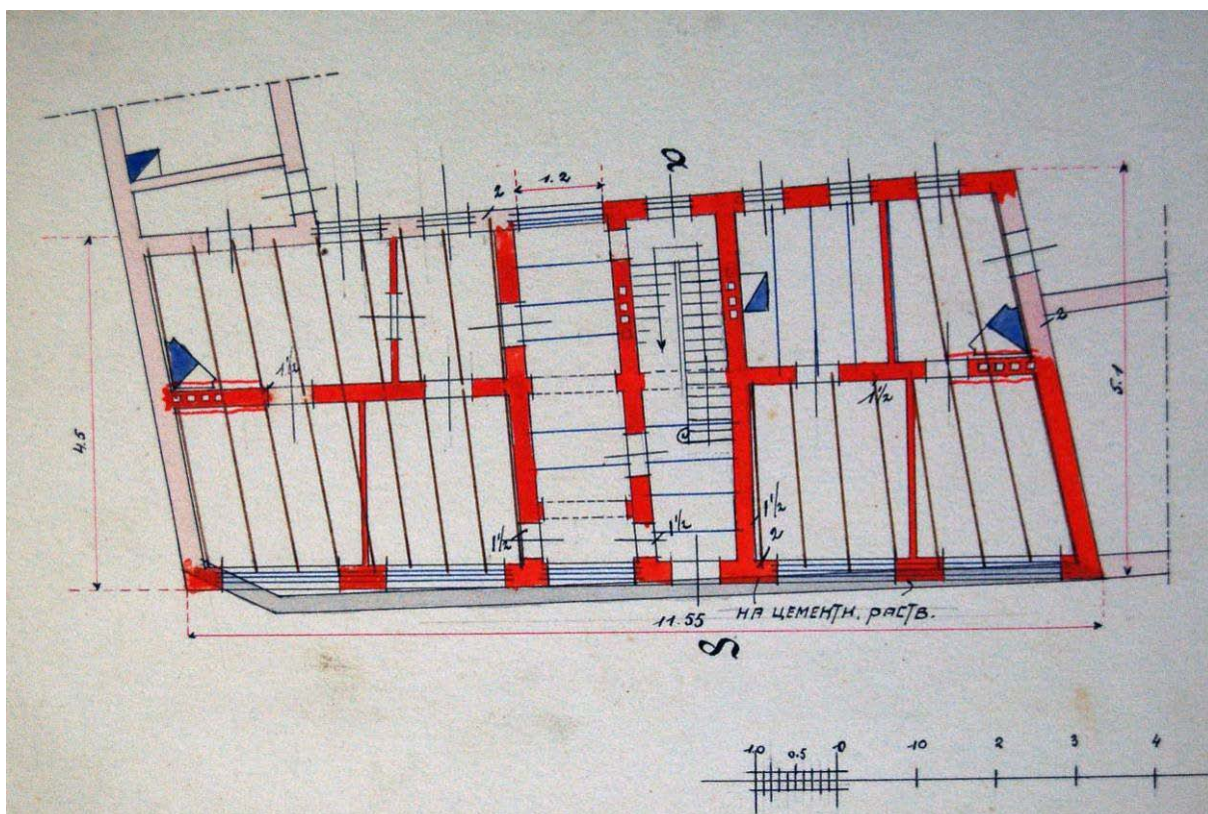

Ryc. 3.5. Strona akt urzędowych z widocznym nazwiskiem właściciela nieruchomości - Majera Mandela (źródło: APL, RGP nr sygn. 14655).

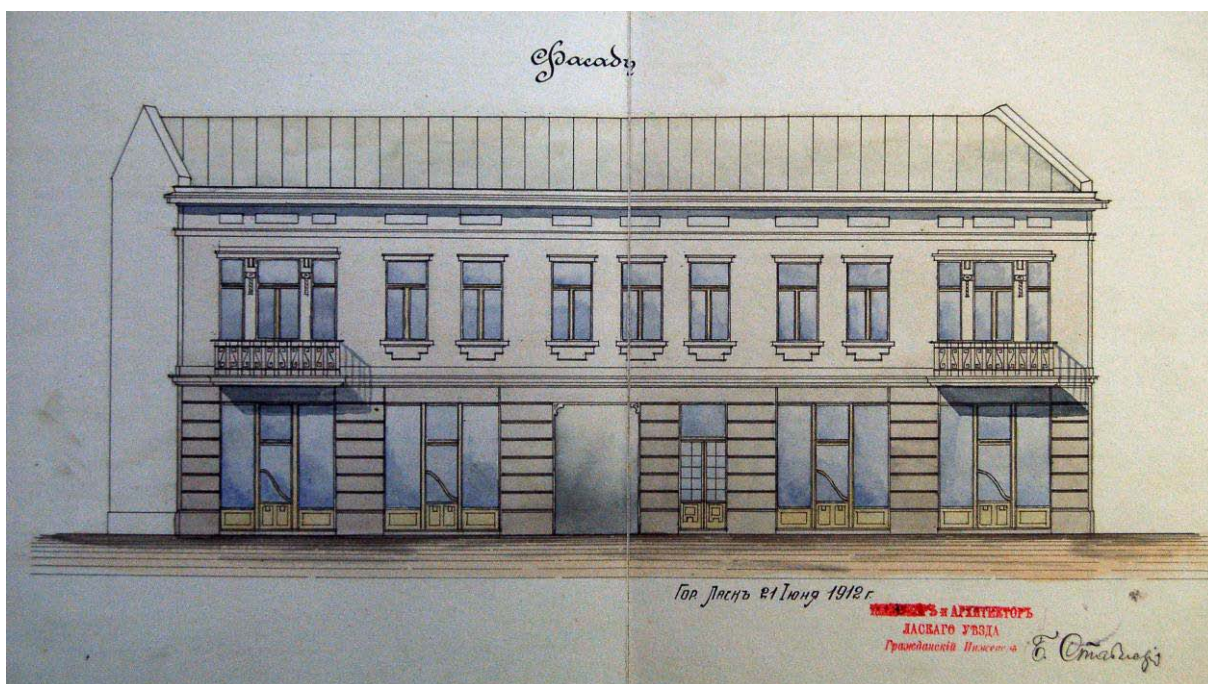

Ryc. 3.6. Plan zagospodarowania nieruchomości w 1912 roku. W porównaniu z dokumentacją z 1910 roku dostrzec można niewielką dobudówkę do oficyny budynku frontowego (źródło: APL, RGP nr sygn. 14655).

Ryc. 3.7. Projektowany rzut kamienicy w miejscu dawnych stajni (źródło: APL, RGP nr sygn. 14655).

Ryc. 3.8. Projektowana elewacja frontowa kamienicy (od strony ul. Warszawskiej). Rysunek w znacznym stopniu odpowiada wyglądowi zrealizowanego obiektu (źródło: APL, RGP nr sygn. 14655).

4. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Ryc. 4.1. Widok ogólny kamienicy od strony placu - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.2. Widok ogólny kamienicy od strony ulicy Warszawskiej - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.3. Widok ogólny kamienicy od strony podwórza - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.4. Balkon elewacji frontowej - stan w czerwcu 2016. Charakterystyczne zadaszenie. Żeliwna barierka oraz wsporniki o formach powszechnie stosowanych w drugiej połowie XIX wieku (fot. B.M. Walczak).

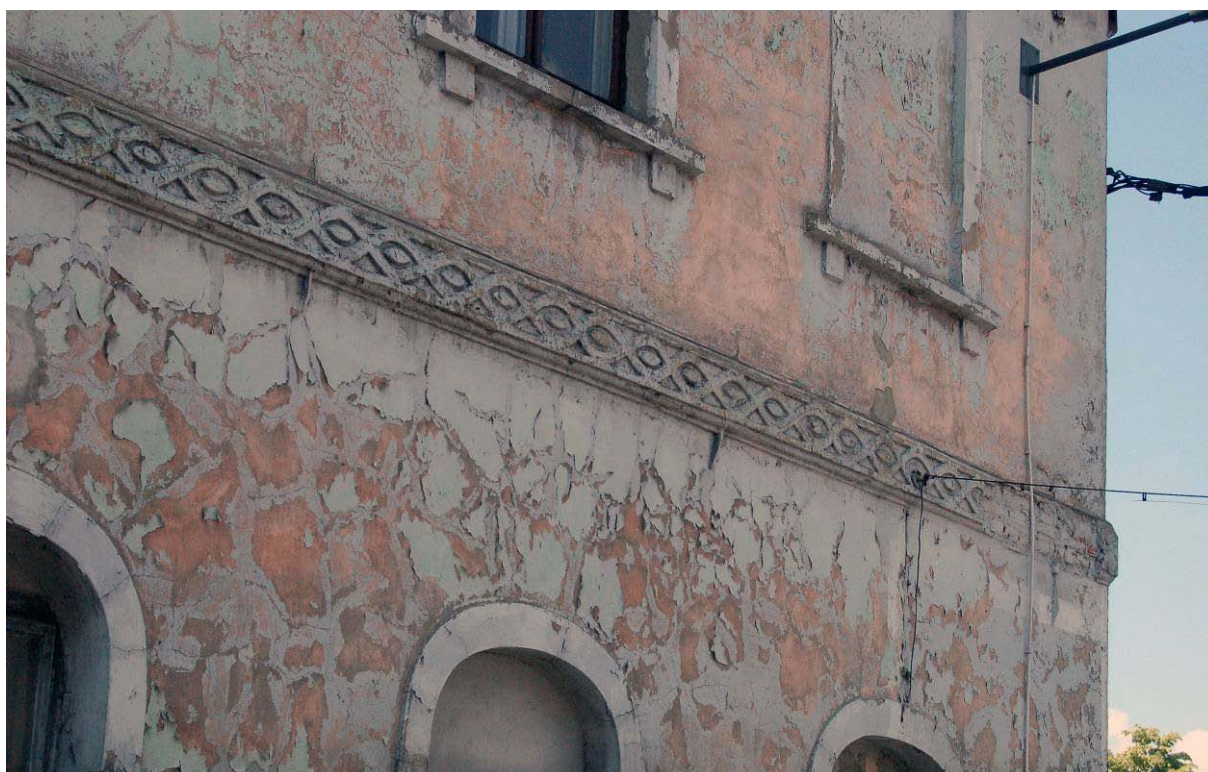

Ryc. 4.5. Po lewej główne wejście do budynku od strony rynku - stan w czerwcu 2016. Po środku i po prawej - porównanie stanu zachowania drzwi w 2016 i 1985 roku (fot. B.M. Walczak; Archiwum WUOZ w Sieradzu).

Ryc. 4.6. Rodzaje zachowanej stolarki okiennej - stan w czerwcu 2016. Po lewej okno parteru dwuskrzydłowe, czteropolowe z baskwilami. Po prawej okno pierwszego piętra czteroskrzydłowe, sześciopolowe z belką ślepienną. W obu przypadkach uwagę także zwracają dobrze zachowane opaski okienne (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.7. Dekorowana opaska pełniąca funkcję gzymsu międzykondygnacyjnego - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.8. Wtórna dobudówka od strony podwórza - zapewne tak zwana kuczka, służąca podczas żydowskiego święta szalasów (*sukkot*) - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.9. Po lewej nadproże jednej z witryn sklepowych z zarysowaniami sugerującymi pierwotny kształt otworu. Po prawej wtórne, wykonane z barwionego betonu, okładziny stopni przed wejściami do sieni oraz lokali usługowych - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.10. Połąć dachowa od strony placu 11 listopada- stan w czerwcu 2016. Widoczny wtórny komin oraz inne elementy techniczne (wentylacja pionu kanalizacyjnego, anteny, itp.). Uwagę zwraca zły stan techniczny pokrycia oraz falująca linia kalenicy. Obróbka blacharska zasłania gzyms okapowy. Pozostałości jego profilowania widoczne są jeszcze od strony ulicy Warszawskiej (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.11. Drzwi z sieni na podwórze. Od strony wnętrza widoczne zachowane elementy okuć i zawiasów, a także gniazda na belkę blokującą - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.12. Wnętrze sieni. Po lewej widoczny jeden z zamurowanych otworów drzwiowych (z zachowanymi ościeżnicami), zaś po prawej deskowa podłoga (fot. B.M. Walczak).

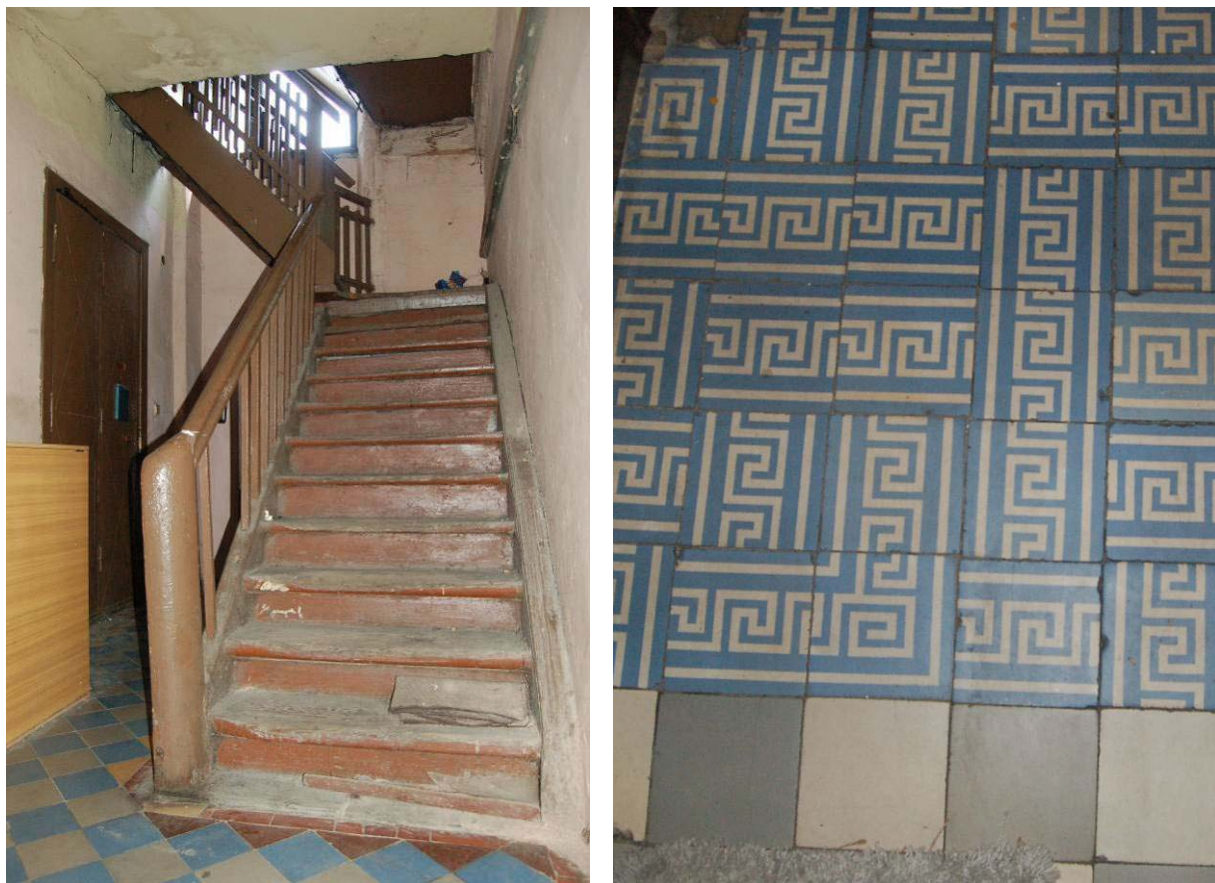

Ryc. 4.13. Wnętrze sieni. Częściowo zabiegowe schody o konstrukcji drewnianej, prowadzące na piętro oraz zbliżenie na dobrze zachowany słupek początkowy oraz pochwyt, widoczne gniazda po brakujących słupkach barierki (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.14. Wnętrze jednego z lokali usługowych. Widoczne sklepienie żaglaste - tzw. kapa czeska (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.15. Sień na piętrze - stan w czerwcu 2016. Widoczne schody prowadzące na poddasze. Uwagę zwraca posadzka z płytek o zróżnicowanych układach, kolorach i wzorach (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.16. Typy stolarki drzwiowej występujące na piętrze (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.17. Poddasze i więźba dachowa - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.18. Elementy konstrukcyjne więźby zostały obrobione siekierą i połączone na kolki, co jednoznacznie wskazuje na jej dawny rodowód - być może z okresu budowy domu (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.19. Piwnica z dostępem od strony podwórza - stan w czerwcu 2016. Uwagę zwraca kolebkowe sklepienie (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.20. Piwnica z dostępem z mieszkania na parterze - stan w czerwcu 2016. Widoczny spłaszczony łuk otworu w ścianie nośnej, umożliwiający połączenie pomieszczeń w jedną użytkową przestrzeń (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.21. Posadzka piwnicy z kamieni eratycznych o stosunkowo niedużych rozmiarach - stan w czerwcu 2016 (fot. B.M. Walczak).

Ryc. 4.22. Pomiar rozmiarów cegły muru w piwnicy - czerwiec 2016 (fot. B.M. Walczak).

5. GRAFICZNA INTERPRETACJA ANALIZY OBIEKTU ORAZ WYTYCZNYCH KONSERWATORSKICH

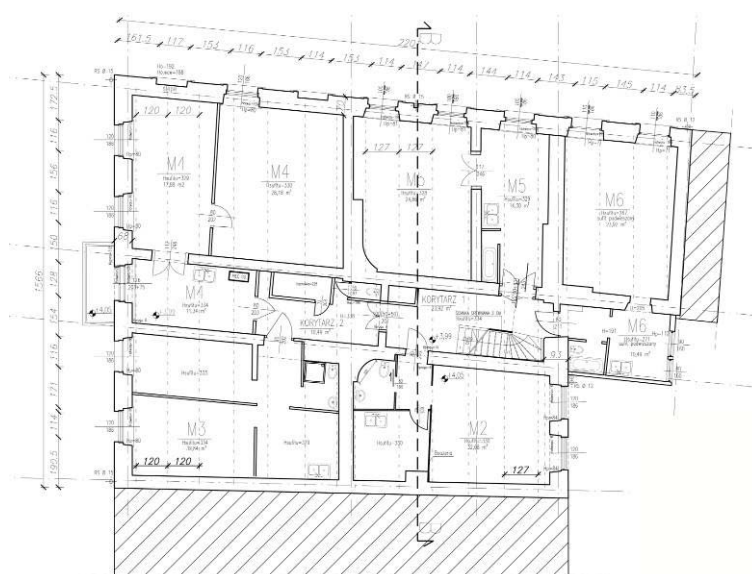
Ryc. 5.1. Elewacja frontowa (zachodnia) od strony placu 11 listopada: u góry stan istniejący, u dołu propozycja odtworzenia pierwotnego układu otworów oraz usunięcia dysharmonizujących elementów wtórnych (oprac. B.M. Walczak na podstawie inwentaryzacji wyk. przez M. Pabicha z zespołem).

Ryc. 5.2. Elewacja boczna (północna) od strony ulicy Warszawskiej: u góry stan istniejący, u dołu propozycja odtworzenia pierwotnego układu otworów oraz usunięcia dysharmonizujących elementów wtórnych (oprac. B.M. Walczak na podstawie inwentaryzacji wyk. przez M. Pabicha z zespołem).

A

B

C

**Ryc. 5.3. Próba rekonstrukcji hipotetycznego pierwotnego układu ścian na przykładzie piętra:
A - stan istniejący; B - układ z 4 lokalami; C - układ z 5 lokalami (oprac. B.M. Walczak na podstawie inwentaryzacji wyk. przez M. Pabicha z zespołem).**